

Meslek Seçimine Doğru Sanat, Dil ve Edebiyat

Dil olsun, sanat olsun kültürle etkileşim içindedir. Her ikisi için de sürekli bir değişkenlik söz konusudur. Sanat eğitiminin temeli, ortak bir dil kullanımının öğretilmesi; Bu dil, edebiyat dilinden farklı. Kimi zaman ses, kimi zaman hareket, kimi zaman ise görüntünün dili esas alınır.

SANAT, toplumun bir yansımasıdır. Kimi zaman sözcüklerle, kimi zaman sesler, kimi zaman renkler, kimi zaman ise hareketlerle ifade edilen ayrıntılar bütündür. Bir yüz ifadesi yüzyıllar öncesine döndürür izleyeni. O ifadede geçmişin düşünce tarzı vardır, yaşam tarzı vardır. Çoğu zaman kelimelelere gerek kalmaz. Müzik festivallerinde Polonyalı sanatçılarla iletişim kurulabilir. Opera eserinin dili yabancı bir dilde seslendirilse de seyirci sahnelenen dönemin atmosferini yaşar. Resim olsun, heykel olsun, sinema, tiyatro, bale olsun tüm eserler sergileyen ile izleyen arasında bir duygu paylaşımını olanaklı kılar.

Kişinin yeteneği olan mesleği seçmesinin yadsınmaz bir önemi var. Bu önem daha çok sanat alanında belirginleşiyor. Bu alandaki eğitim için kişide o konuda yeteneğin varlığı öngörülüyor, yetenek sınavları yapılarak başvuranlar arasından eleme yapılıyor. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü öğretim üyesi Nurhan Karadağ, sanatçı olabilmek için kişide ana yetilerin bulunması gerektiğini söyleyerek sözlerine şöyle de-

vam ediyor: "Her tohum her toprağa ekilemez. Aynı şekilde sanatçı olmak her yapı için mümkün değildir. Eğer kişide bu öz varsa eğitimle geliştirilebilir. Bu eğitimle kişinin yeteneği koşullara, yere ve zamana göre yönlendirilebilir". Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuarı Keman bölümü öğretim üyesi Cengiz Özkök, yeteneğin sanat alanında eğitim almak için gerekli olduğunu, ancak daha da önemlisi eğitimi alacak kişinin enstrümanını benimsemesi ve çok çalışması gerektiğini vurguluyor. Çok yetenek, az çalışma yerine az yetenek çok çalışmanın da olumlu sonuçlar verdiğini gözlemlemiş Cengiz Özkök.

Enstrümana gelince kimi zaman kemandır, kimi zaman eller, kimi zaman ses, kimi zaman vücuttur. Enstrümanı en iyi şekilde kullanmak sanatçının onunla bütünleşmesine ve çalışmasına dayanır.

Yetenek, çalışma, sevgi... Bunun ötesinde sanatçıya bağlı unsurlar da var. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü öğretim üyesi Süreyya Karacabey, tiyatrodaki sahnenin, resimde tuvalin, sinemada ekranın dünyayı içine al-

diğını, bu nedenle sanatçının dünyaya açık, duyarlı bir kişi olması gerektiğini vurguluyor. Nurhan Karadağ'a göre ise kişi kendini, yaşadığı toplumu tanımalı. Öncelikle kendi kültürünü, sonra insanlığın ortak kültürünü özümsemeli. Güzellikleri tanımlayarak bunları topluma sunabilmeli. Bütün bu nitelikler sanat eğitimi verilen konservatuvar ve güzel sanatlar fakültelerinde sanatçı adayına kazandırılıyor ve sahip olduğu yeteneğe biçim veriliyor. Bu biçimlendirme sanatçının insanlarla iletişiminde bir araç oluyor. Ne ülkeler arasındaki sınırlar önemli, ne de dil... Sanatını sunabilmesi için sanatçının kendini her yönden geliştirmiş ya da geliştirmeye hazır olması gerekiyor. Böyle bir çabanın yokluğu önemli bir eksiklik. Süreyya Karacabey öğrencilerinde bu eksikliği fark etmiş; "Yalnızca tiyatro değil, opera, resim, heykel gibi alanlarda da malzeme tarihtir, mitolojidir, felsefedir. Eğer tiyatro eğitimi almış olan kişi ilgili konularda temel bilgiye sahip değilse sanatını sunmada eksiklikleri olacaktır. Eğitim sırasında bu yönde bilgilerin verilmesine özen gösteriliyor. Eğitimin ilk yılları zaten bir bilgilenme süreci oluyor."

Kişinin sanatı özümsemesini sağlayan bu eğitimle sanatçı, farklı alanlarda da başarılı olabiliyor. Bunun güzel örneklerini Nurhan Karadağ veriyor: "Mezunlarımızın bankalarda halkla ilişkilerde, bunun yanında sinema, radyo, televizyon, reklam alanlarında başarılı olduklarını gözledik." Üniversite eğitiminin sanatçıya kazandırdığı, disipline edilmiş bir yetenek çerçevesinde yaşama bakış tarzı.

Eğitimin verildiği konservatuvarlar farklı bir konuma sahip. Gerçekten de konservatuvar eğitimi almak için gerekli en önemli özellik, kişinin başvurduğu alanda yetenek sahibi olması. Bölüme bağlı olarak yaş da önem ka-

zaniyor; çünkü bale gibi bir dalda kişinin bedensel gelişimini tamamladığı bir yaşta bu eğitime başlaması düşünülemez. Aynı uygulama Klasik Batı Müziği eğitiminde de var. Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği ve tiyatro eğitimi ise lise eğitimi sonrasında veriliyor. Bu bölümlere girebilmek için Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS)'nda belirli bir puanı tutturmak ve yetenek sınavında başarılı olmak gerekiyor. Güzel sanatlar fakültelerinde verilen eğitim için böyle bir sınırlama yok. ÖSS sonrası yetenek sınavını geçmek burada eğitim almak için yeterli. Seçeneklere örnek olarak resim, heykel, grafik sanatları, tekstil, seramik sanatları, seramik ve cam, iç mimarlık, endüstri ürünleri tasarımı, sinema ve televizyon, fotoğrafçılık verilebilir. Burada kimi bölümlerin üniversiteye göre farklı fakülteleğe bağlı bulunduğu göz önünde tutulmalıdır.

Sanat alanında sıkça tartışılan bir konu da yeteneğin akademik eğitimle biçimlendirilmesinin mutlaka gerekli olup olmadığı. Amatör resamlara, tiyatroculara rastlamak mümkün. Bunlar arasında gerçekten başarılı olanlar da var. Başarının ölçütü ise yetenek ve çalışmak. Nurhan Karadağ, sanatın mutlaka profesyonel yapılması gibi bir koşulun olmadığını; ustaca üretilmiş, tüm ayrıntılarıyla düşünülmüş sanat üretiminde amatörlerin de başarılı olabileceğini söylüyor; ancak Süreyya Karacabey'in dediği gibi, güzelliğin yasalarına uymak koşuluyla. Bu yasalar da tüm ayrıntılarıyla eğitim sırasında veriliyor. Bugün bu ayrıntılarda da uzmanlaşmaya gidilmiş. Örneğin, operada yönetmen, oyuncuların sesi, hareketi, sahnedeki konumlarını irdeleyen, kostüm ya da sahne düzeni farklı kişilerce tasarlanır. Tüm ayrıntıların, oyuna gereken duygu-

yu yüklemeye rolü vardır. Tüm bunların eğitim sayesinde daha bilinçli yapılabacağı ise yadsınmaz bir gerçek. Leonardo da Vinci, anatomi bilgisini resimlerine yansıtmıştı. Vinci, Mona Lisa'ya yıllardır çözülmemeyi belki de ayrıntı olarak nitelenebilecek bilgileriyle kazandırmıştı. Bugün resim eğitiminde anatomi bilgisi veriliyor; ancak resim eğitimiyle kazandırılmaya çalışılan, duyguların fırça darbelerine dökülmesini sağlamak. Aynı şey müzik için de geçerli. Müzisyen, kemanını eğitimi sırasında öğrendiği kurallar doğrultusunda çalar, belli notaları birleştirir; ancak beraberinde duygularını da sunar. Beethoven bu sunumu belki de en iyi gerçekleştiren sanatçılardan biri; sağır olmasına karşın muhteşem bestelere imzasını atmış. Aynı şekilde bir heykeltıraşın ürünü, cisim olarak yaptığı heykel değil, bu heykelle ne ifade etmek istediğidir. Sanatçı, duygularına yeteneğini, bilgisini ve kültürünü katarak oluşturur eserini.

Dil ve Edebiyat

Dil, uzmanların deyimiyle yaşayan bir varlıktır; toplumun kültürü, tarihi gibi bir çok unsurla etkileşim içinde sürekli bir değişim yaşar. Hacettepe Üniversitesi Dil ve Edebiyat Fakültesi Halk Bilimi öğrencisi Didem Perçin, dilin diğer dillerle de etkileşim içinde olduğunu söylüyor ve bunu şöyle örneklendiriyor: "Örneğin Türkçe, Kırgızca, Urduca, Osmanlıca gibi dillerden etkilenerek bugünkü halini almıştır. Eğitimi-miz sırasında bir dilbilgisi kuralının ya da kelimenin bu dillerdeki durumunu inceler ve karşılaştırırız. Böylece dilin yapısını, kökenini ve bunun nedenlerini anlama olanağımız olur." Bu, bir biyoloğun canlı varlığı her yönüyle incelemesine benzetilebilir. Dil eğitimiyle bir dilin doğuşuna, gelişimine, kurallarının nasıl ortaya çıkıp neye dayandığına dair

derinlemesine bilgi veriliyor; bu eğitimi alanlar dilin yalnızca geçmişini ve bugünü-nü incelemekle kalmıyor, ona yön verecek bilgileri de edinmiş oluyorlar. Örneğin Türk dili ve edebiyatı eğitimi almış biri, dilin gereksindiği kelimelerin kurallara uygun şekilde geliştirilmesi konusunda gerekli bilgiye sahiptir.

Yabancı diller için durum biraz daha farklı. Burada eğitim yine dil ve edebiyat alanında veriliyor olsa da uygulamada edebiyat bilgilerinin kullanılmadığı söylenebilir. Buna etken olarak dilin öğretmenlik ya da çeviri alanında ticari değer kazanması gösteriliyor. Ancak dil ve

edebiyatın birbirinden ayrılması söz konusu değil. Bir dilin gelişiminde edebiyat rol oynar, hatta dilin tarih boyunca gelişiminin somut belgesidir edebiyat.

Sanat alanındaki bir sorun dil bilimleri için de söz konusudur. Örneğin İtalyanca kursa giderek de öğrenilebilir! Uzmanlar dil eğitiminin kurslarda çok basite indirildiğini söylüyorlar.

Kurs eğitimi, o dili yalnızca, kullanmayı öğretir; dilde yetkinlik kazanılamaz. Dil bilimleri mezunlarının çalışma alanında da çeşitlilik söz konusu; ancak bir yanılgı da burada yaşanıyor. Sınırları net olarak çizilmemiş olsa da ülkemizde dil ve edebiyat mezunlarının başlıca çalışma

Yumurta Kapağa Dayanmadan

Tınaz Tiltiz
Ankara Milletvekili

Meslek seçimi, seçim anına bırakılmamalıdır. Ortaokul, hatta ilkököl öğrencisi ileride seçebileceği meslekler konusunda ne kadar önceden bilgili olursa kendini bu doğrultuda o kadar erken yönlendirebilir. Dolayısıyla bu, yalnızca üniversiteye giriş sınavının eşliğinde bulunan insanların problemi değil. Çoğu çocukla konuşursunuz, akıllarında belli meslekler vardır; bu çocuk 23 Nisan törenleri sırasında yürüyen askerlerin yürüyüşünden etkilenmiş olabilir, alçaktan uçan helikopterin pilotuna ya da televizyonda izlediği bir filmin kahramanının mesleğine özenmiş olabilir. Bunlar meslek olarak bireyi gelecekte son derece memnun edebileceği gibi, mutsuz da edebilir.

Bu doğrultuda meslek seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlar var. Bunlardan ilki kişinin özelliklerine uygun mesleği seçmesidir; yani hesap yapmaktan hoşlanmayan bir çocuğun fizikçi olmayı istemesi yanlış bir seçimdir. Bu nedenle çocuk önce kendini tanımalı, yeteneklerinin sınırlarını öğrenmelidir. İkincisi ne tür koşullarda çalışmak istiyor? Girişimci ruhu mu var, yoksa daha güvenli, ama daha düşük ücretli bir işte mi çalışmak istiyor? Bu gibi sınır koşulları anlamaya çalışmak. Kendini tanıdıktan sonra bundan sonraki aşamada ne gibi meslekler

var, bunu araştırmalı. Gençlerle konuştuktan sonra anlıyoruz ki gazete ve magazin haberlerinin dışında, olabilir meslekler konusunda çok fazla bilgileri yok. Tüm meslekler hakkında bireyin nerede çalışmak istediğine ilişkin araştırma yapması gerekir. Mesleğin Türkiye'deki olası geliştirme alanları nedir, istikbali nedir, ne kadar para kazanılabilir? Hangi okul, ne kadar mezun veriyor? Rakam çok yüksekse ileride başaramayacağı bir rekabetin içine mi girecek? Mesleğin olası güçlükleri ve kolaylıkları nedir? Yani kişi öncelikle kendini tanımalı; meslekleri de tanıdıktan sonra bunları birbirleriyle bağdaştırıp kafasında çelişen noktalar arasında pazarlık ortamı yaratmalı. Gençlerin yapması gereken böyle bir doğru seçim.

Meslek seçimine ilişkin olarak yukarıda önerilen yöntem yurtdışında bilgisayarlar aracılığıyla gerçekleştiriliyor. Mesleğini seçecek kişi bilgisayarın başında kendi özelliklerini, edineceği meslekten ve iş ortamından beklentilerini seçenekler halinde belirliyor. Bilgisayarın bu kişiye meslek önerilerinin başında kişinin aklından bile geçirmediği bir meslek yer alıyorsa, önceden işaretlediği seçenekleri yeniden öncelik sırasına diziyor. Bunu bir bakıma pazarlığa da benzetebiliriz. Sonuçta kişinin saptığı önceliğe göre bilgisayarla mesleğini seçecek olan kişi arasında uzlaşma sağlanıyor. Burada bilgisayarın görevi kişiyi gerçekçi bir yaklaşımla yönlendirmek. Ülkemizde benzer bir işlevi meslek danışmanların üstlenmesi söz konusudur.

Mesleklerin uygulanmasında da gözlenen yanılgılar meslek seçimine yansıyor. Örneğin bugün yaratıcılık, her meslekte yer alıyor. Çünkü yaratıcılığın gerektirdiği herşeyi artık bilgisayarlar yapıyor. Yanlış kabuller var: Herhangi bir konuda eğitim görmüş olan insan, o konudan başka bir alanda çalışmaması gerektiğini düşünüyor. Bugün mühendis ve tarihçi gibi çok aykırı meslekleri alsak, bunların dahi ortak olarak edindikleri bir kültür var. Ve bu kültürün ortak tarafları öyle sanıldığı gibi % 10-20'ler civarında değil, % 60-70 ler civarında. Dolayısıyla bir konuda eğitilmiş bir insan başka bir konuda pekala çalışabilir. İnsanlar kendi kendilerine ellerini ayaklarını bağlayıp sonra da müşkül duruma düşmemelidir. Üniversitede edinilen bir mesleği, ki bugün insanlar istedikleri mesleği değil, puanının uyduğu mesleği seçmek zorunda kalıyor, hayatlarının kalani için mecburiyet gibi almamalıdır. Otobüs durağında beklerken gelen bir otobüse "nasıl olsa bir yöne gidiyor" diye binilebilir ama otobüsün son durağına kadar gitmek zorunluluğu yoktur. Bir yerde inip, amaçlanan yere giden bir otobüse binilebilir; hatta tam geriye bile dönülebilir. Açıkta kalmamak için üniversitenin bir bölümüne girmiş, sonra da ayrılmamış olan kişiler mezun olduktan sonra "şimdi ben ne yapacağım" diyor. Yapacağı şudur: Neyi yapmak istiyor, neler müsaittir o konuda eğitimi alır, hatta gerekirse geldiği yöne giden bir otobüse bile binebilir.

alanı çevirmenlik olarak algılanıyor. Dil herkesçe iyi kötü kullanılabilirdiğinden bu alanda kolaylıkla söz söylenebilecek gibi yanlış bir değerlendirme var. Bir dili kullanmakla o konuda yetkin olmak arasında büyük farklar bulunuyor. Tabii ki eğer eğitim, ezberletmek yerine öğretmeyi hedefliyorsa. Ülkemizde eğitimde sıkça karşılanan bir tartışma bu konuda da gündeme geliyor: Konunun özü yerine, kalıplar öğrenciye veriliyor ve ezberlemesi isteniyor. Onca kelimenin ya da kalıbın ezberlenmesi olanaksız, daha doğrusu ezberlenmemesi gerekiyor.

Dil ve edebiyat eğitiminin kapsamında yer alan diller Türk Dili, Batı Dilleri, Doğu Dilleri ve Eskiçağ Dilleri başlıkları altında toplanabilir. Türk diline ilişkin eğitimde Türk Dili ve Edebiyatı ile Halk Bilimi dalları yer alıyor. Doğu Dilleri ve Edebiyatları'nın kapsamında Arap Dili ve Edebiyatı, Fars Dili ve Edebiyatı; Batı Dilleri ve Edebiyatları'nın kapsamında ise Fransız Dili ve Edebiyatı, Rus Dili ve Edebiyatı gibi bölümler vardır. Mütercim-Tercümanlık olarak bilinen bölümün amacı, diğerlerinden farklı olarak, metni ya da konuşmayı başka bir dile en iyi çevirebilecek elemanların yetiştirilmesidir. Bu bölümde çeviriler şimdilik İngilizce'den ya da Fransızca'dan Türkçe'ye ya da tam tersidir.

Dil ve Edebiyat mezunlarının bu alanı seçmeyi düşünenlere önerisi, dil öğrenmeye hevesi olmayanların bu işe kalkışmamaları.

Mesleğinizi Sevin

Meslek edinmenin, üzerinde yeterince düşünmeden belirlenmiş yirmidört tercihle gerçekleştirildiği ülkemizde, bu tercihi yapacak kişilerin her seçeneğin için durup düşünmesi, mesleği ve mesleğin kendisine uygunluğunu tartışması gerekir. Bunun için önerilebilecek

ilk şey kişinin o mesleğin bir üyesiyle konuşmasıdır.

Kişinin meslek edinme çabasının temeli, gelecekte meslekî doyuma ulaşabileceği bir işte çalışma isteğine dayanır. Bu doyumun kapsamında yaptığı işi sevmenin yanı sıra, işin yeterli gelir düzeyini sağlaması da yer alır. Önemli olan kişinin yalnızca mesleği alanında değil, eğitiminin kazandırdığı düşünce yapısını kullanabileceği bir alanda da üreken olabilmesi. Bir mühendisin yönetici olarak da başarılı olabilmesi gibi.

Bunun için kişinin kendini meslek eğitimiyle sınırlamaması, o toplumun bir bireyi olarak sosyal ve kültürel konularda da geliştirmesi gerekir. Bunu İş Arama Rehberi'nde "Kendinizi Çalışma Hayatına Göre Hazırlayınız" başlığı ile tanımlamışlar:

"Herhangi bir düzeyde öğrenim görmekte olan kişiler, mezun olduklarında kendilerine iş vermek için bekleyenler olduğu yanlışlığına olabilirler. Eğitim görmüş kişi sayısının çok az olduğu dönemlerde bir diplomaya sahip olmak çok önemli bir farklılıktır. Okuma yazma bilmeyenler için de, okur yazar bir kişi altın değerindedir. % 80 okur yazarlık düzeyinde ise okuma-yazma bilmek sıradan bir vasıftır. Dolayısıyla bir başka toplumda altın değerinde olan bir kişi, bu toplumda işsiz kalabilir. Aynı benzet-

me üniversite mezunları için de geçerlidir. Bu kez daha iyi eğitim görmüş olanlar tercih edilecektir. İşte bu nedenlerle kişilerin öğrenim hayatları boyunca bu gerçeği unutmadan, daima diğerlerinden daha iyi olmak üzere kendilerini yetiştirmeleri gerekmektedir. Öğrenim hayatı boyunca hep gözönünde tutulacak bu noktanın hemen yanındaki ikinci önemli husus da, iş gücü piyasasının ne vasıfta kişilere gereksinimi olduğudur.

Bu nedenlerle bir dalda öğrenim yapmaya karar verirken mutlaka dikkat edilmesi gereken bir konu, öğrenim sonunda bu kişiye kimlerin gereksiniminin olacağına bilinmesidir. Özellikle yüksek öğrenimde kişilerin arzu ettiği dal yerine, seçme sınavındaki puan durumunun seçimi belirlemesi, iş-gücünü piyasası açısından bir olumsuzluktur.

Buna rağmen şu hiç unutulmamalıdır: Yüksek öğrenim, bir dalda uzmanlığın yanı sıra bir genel formasyon da kazandırmaktadır. Bu formasyonun tam olarak kazanılması, iş bulma şansını önemli ölçüde artıracaktır.

Çoğu kuruluş, iyi bir genel formasyona sahip olan ve ek bilgiler kazandırılarak belirli bir alana yönlendirilebilecek eleman temininde güçlük çekmektedirler. Bu formasyonun kazanılması ise iyi bir öğrencilik hayatına bağlıdır. Eğitim sırasında öğretilenler bir resmin parçalarıdır ve hemen hemen hepsinin işe yarar bir tarafı vardır.

Bu nedenle her konunun iyi öğrenilmesi ve belki bundan da önemlisi 'nasıl öğrenileceğinin öğrenilmesi' genel formasyonun anahtarıdır."

Didem Sanyel

Kaynaklar
ÖSYM Üniversiteler Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi, Ankara, 1989.
Koruyan A.; Sen A., Kalıpcı A. Üniversite Mezunları için İş Arama Rehberi, İstanbul, 1987.

